

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОГОДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Ольга ОВЕЗМИРАДОВА

«01» вересня 2025 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Віталій Пічура

Протокол засідання кафедри

Екології та сталого розвитку імені професора

Ю.В. Пилипенка ХДАЕУ

від «28» серпня 2025 року №1

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Заповідна справа

Назва навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма – Технології захисту навколишнього середовища

Спеціальність – 183 Технології захисту навколишнього середовища

Галузь знань – 18 Виробництво та технології

Кропивницький – 2025

1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни	Заповідна справа
Факультет	Рибного господарства та природокористування
Назва кафедри	Екології та сталого розвитку імені професора Ю.В Пилипенка
Викладач	Алмашова Вікторія Сергіївна; кандидат сільськогосподарських наук, доцент; доцент кафедри
Контактна інформація	проспект Університетський, 5/2, місто Кропивницький, Кіровоградська область, 25031 Тел.: 0982481988; vikadiana1981@gmail.com
Графік консультацій	Щовівторка, 15.00-16.00
Програма дисципліни	Змістова частина 1. Теоретично-методологічні основи заповідної справи Тема 1. Поняття природно-заповідного фонду Предмет «Заповідна справа» та її місце в системі біологічних наук. Структура та зміст дисципліни, зв'язок з іншими дисциплінами. Зародження мотивів охорони ландшафтів, пам'яток природи на науковій основі, активістів природо охоронного руху в Західній Європі, проникнення нових ідей природозаповідання. Основні етапи розвитку заповідної справи в Україні. Вклад наукових товариств, громадських організацій, вчених у розбудову заповідної мережі. Тема 2. Державне управління заповідною справою в Україні. Значимість державного регулюванні у створенні та збереженні природно-заповідних об'єктів у природних регіонах, ботанічну значимість ПЗТ та критерії її оцінювання, екологічну роль ПЗТ в природних регіонах, їх естетичну, ресурсознавчу та соціально-екологічну роль. Законодавча база розвитку заповідної справи в Україні, міжнародною програмою "Людина і біосфера", її основних 14 проектів. Детальне вивчення проекту №8 про розбудову мережі біосферних заповідників і резерватів. Тема 3. Міжнародні, національні та регіональні програми збереження природи Програма ООН з довкілля (ЮНЕП): Координує глобальну екологічну політику, займається кризами водних ресурсів, опустелюванням, забрудненням океанів. Міжнародний союз охорони природи (МСОП): Об'єднує уряди, організації та вчених для збереження природи, включаючи створення Червоних книг. Програма «LIFE» Європейського Союзу: Фінансує проекти з охорони довкілля та кліматичних дій у країнах-членах та партнерах. ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ: Займаються екологічною освітою та вихованням. Тема 4 Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди, всеєвропейську стратегія збереження ландшафтного і біотичного різноманіть, загальнодержавну програму формування національної екомережі на 2000-2015 роки", про напрямки і етапи реалізації даної програми в Україні, про програми формування регіональних екомереж в Україні, підходи щодо формування основних структурних елементів, їх територіальної організації в межах єдиної національної екомережі. Тема 5 Біосферні та природні заповідники Положення про біосферний заповідник, резерват, положення про природний заповідник України, завдання

заповідників, науково-дослідну роботу, Літопис природи та його структуру. Просторова приуроченість мережі існуючих та перспективних біосферних та природних заповідників України. Місце і роль заповідників у національній екомережі.

Тема 6. Національні природні та регіональні ландшафтні Парки.

Положення про НПП і РЛП. Концепцію розвитку національних парків в Україні. Типологію НПП за ступенем рекреаційного навантаження. Формування мережі НПП і РЛП в Україні.

Вміти подати: характеристику особливостей природи Шацького, "Синевір", "Кременецькі гори", Азово-Сиваського НПП. Перспективу розвитку НПП і РЛП в Україні до 2025 року, їх роль і місце в системі національної екомережі, розвитку туризму і рекреації, ековиховної і просвітницької діяльності.

Тема 7 Поліфункціональність ролі РЛП і концепцію їх розвитку в Україні. Особливості користування регіональним ландшафтним парком. Характеристику регіональних ландшафтних парків: Сеймського, "Дністровський каньйон", Краматорського, "Мальованка", Тилігульського. Перспективні РЛП їх місце і роль у регіональній екомережі, розвитку короткотривалої рекреації і зеленого туризму.

Змістова частина 2. Основні види природоохоронних територій та їх характерні особливості

Тема 8. Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища

Положення про заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища. Типологія заказників та пам'яток природи в залежності від характеру, мети організації та необхідного режиму охорони.

Тема 9 Характеристика заповідних ландшафтів

Характеристика ландшафтних, лісових, ботанічних, загально-зоологічних, орнітологічних, ентомологічних, іхтіологічних, гідрологічних, палеонтологічних та геологічних заказників та комплексних, ботанічних, зоологічних, гідрологічних і геологічних пам'яток природи, заповідних урочищ на краєзнавчому матеріалі.

Тема 10 Об'єкти природоохоронного фонду (ПЗФ)

Перспектива розвитку об'єктів цих категорій природозаповідання, їх роль і місце в регіональній екомережі та екскурсійному туризмі. Ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки пам'ятки садово-паркового мистецтва як рукотворні заповідні об'єкти багатофункціонального значення.

Тема 11 Характеристика штучних ПЗФ

Створення ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Перспектива розвитку і місце даних категорій природозаповідання у регіональній екомережі. Їх навчально-просвітницька, пізнавальна, науково-дослідницька, естетична роль та місце в системі пізнавальної рекреації і екскурсійного туризму.

Тема 12 Національна і регіональна екомережі.

Концептуальні положення формування екомережі. Нормативно-правова база Панєвропейської, національної і регіональних екомереж. Поняття про ключові, сполучні, буферні території, території відновлення природної рослинності. Головні риси національної екологічної мережі.

	Тема 13 Формування територіальної структури національної екомережі. Основні елементи загальнодержавного значення національної екомережі. Регіональні екомережі: їх роль і місце в системі національної екомережі. Основні структурні елементи РЕМ загальнодержавного та місцевого значення. Роль екомереж у збереженні ландшафтного і біотичного різноманіт'я
Мова викладання	українська

2. Анотація курсу

Анотація курсу	Задача курсу «Заповідна справа» – це комплексне вивчення системи організаційних, правових, наукових та виховних заходів, спрямованих на охорону, збереження, відтворення та раціональне використання унікальних природних територій та об'єктів, що становлять природно-заповідний фонд України, для забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку природи, вивчаючи їх види (заповідники, парки, заказники тощо)
Інформаційний пакет дисципліни	http://dspace.ksau.kherson.ua

3. Мета та завдання курсу

Мета викладання дисципліни	Метою вивчення нормативної дисципліни «Заповідна справа» є ознайомлення студентів із основами науково-теоретичних, правових, організаційних, управлінських та інших засад заповідної справи як в Україні, так і за кордоном, оволодіти понятійно-термінологічним апаратом, уміти застосовувати теоретичні знання, набуті упродовж навчання, в професійній діяльності; підготувати студентів до вирішення актуальних природоохоронних проблем, навчити їх застосовувати сучасні екологічні знання, планувати та організовувати наукові дослідження під час роботи за фахом.
Завдання вивчення дисципліни	Основними завданнями вивчення дисципліни “Заповідна справа” є сформувати у студентів систему знань з питань охорони природи, понять, об'єктів і територій природно-заповідного фонду, їх класифікації; природоохоронних підзаконних актів та міжнародних угод і конвенцій, ратифікованих Україною. Надати відомості про Червону книгу України, міжнародні червоні списки, Зелену книгу України. Надати інформацію про найвідоміші та найвизначніші території ПЗФ України та регіону. У результаті курсу студенти повинні: • розвинути і поглибити знання про теоретико-методологічні засади екологічної науки; • вивчити напрямки наукових досліджень з проблем охорони природи; • оволодіти методами планування і організації об'єктів природно-заповідного фонду; • закріпити навички: визначення територій і об'єктів, цінних з природоохоронного огляду; розробки алгоритму обґрунтування створення об'єктів ПЗФ;

4. Програмні компетентності та результати навчання

Компетентності здобувача вищої освіти, сформовані в результаті вивчення курсу	
Загальні	К.07 Прагнення до збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства. К.08 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського

	(вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. К.09 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові)	К.13 Здатність здійснювати контроль за забрудненням повітряного басейну, водних об'єктів, ґрунтового покриву та геологічного середовища. К.15 Здатність до проєктування систем і технологій захисту навколишнього середовища та забезпечення їх функціонування.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН	ПР.04 Обґрунтовувати природозахисні технології, базуючись на теоретичному змісті предметної області. ПР.06 Обґрунтовувати та застосовувати природні (безпечні) та штучні системи і процеси в основі природозахисних технологій відповідно екологічного імперативу та концепції сталого розвитку. ПР.07 Здійснювати науково-обґрунтованих технічних, технологічних та організаційних заходів щодо запобігання забруднення довкілля.

5. Місце навчальної дисципліни у структурі освітньої програми

Рік викладання	2025-2026
Семестр	VI
Курс	III
Обов'язкова компонента /Вибіркова компонента	Обов'язкова
Пререквізити	Дисципліни, які вивчалися на попередніх курсах – екологія міських систем
Постреквізити	Дисципліни, які будуть вивчатися на старших курсах- Техноекологія, Управління техногенною та екологічною безпекою.

6. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів / годин	5 /150
Лекції	30
Практичні /Семінарські	32
Лабораторні	
Самостійна робота	88
Форма підсумкового	Екзамен

1	Лекція 1	Тема 1. Поняття природно-заповідного фонду	2		2	6	4
2	Лекція 2	Тема 2. Державне управління заповідною справою в Україні	2		2	6	4
3	Лекція 3	Тема 3. Міжнародні, національні та регіональні програми збереження природи	2		4	6	2
4	Лекція 4	Тема 4 Міжнародні природоохоронні конвенції та угоди	2		2	6	4
5	Лекція 5	Тема 5 Біосферні та природні заповідники	2		2	6	2
6	Лекція 6	Тема 6. Національні природні та регіональні ландшафтні парки.	2		2	6	4
7	Лекція 7	Тема 7 Поліфункціональність ролі РЛП і концепція їх розвитку в Україні (Лекція на 4 год)	4		4	8	2
	ПК ЗЧ 1	Підсумковий контроль за змістовою частиною 1					8
		Разом за змістовою частиною 1	16		18	44	20
Змістова частина 2. Основні види природоохоронних територій та їх характерні особливості							
8	Лекція 8	Тема 8. Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища	2		2	8	2
9	Лекція 9	Тема 9 Характеристика заповідних ландшафтів	2		2	6	2
10	Лекція 10	Тема 10 Об'єкти природоохоронного фонду (ПЗФ) (Лекція на 4 год)	4		4	8	2
11	Лекція 11	Тема 11 Характеристика штучних ПЗФ	2		2	6	2
12	Лекція 12	Тема 12 Національна і регіональна екомережі.	2		2	8	2
13	Лекція 13	Тема 13 Формування територіальної структури національної екомережі.	2		2	8	2
	ПК ЗЧ 1	Підсумковий контроль за змістовою частиною 2					8
		Разом за змістовою частиною 2	14		14	44	20
Підсумковий контроль з навчальної дисципліни (екзамен)							40
Всього з навчальної дисципліни – 150 год			30		32	88	100

10.Форми і методи навчання

Лекція	При викладанні матеріалу викладач використовує словесні та наочні методи навчання: До словесних методів належать пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія. До наочних методів навчання відносяться ілюстрування з використанням таблиць, мультимедійних засобів, схем, малюнків, гербарних зразків; демонстрування з використанням приладів та дослідів. Словесні методи навчання: пояснення (інформаційно-повідомлювальне, інструктивне-практичне, пояснювально-спонукальне, система зображально-виражальних засобів. Словесний метод (лекція – вступна, тематична, оглядова, підсумкова). Проведення лекційних занять включає: викладення теоретичного матеріалу, оглядові лекції з використанням наочного матеріалу, опорного конспекту, лекції візуалізації з використанням мультимедійних технологій. Наочні методи навчання, ілюстрування.
Практичні /Семінарські	Презентації, демонстрація, обговорення, аналіз конкретних ситуацій, дискусія, бесіди, дебати, кейс-методи.
Самостійна робота	Аналогічні методи, які приведені вище

11.Система контролю та оцінювання

Поточний контроль	
Поточний контроль передбачає оцінювання участі здобувачів у навчальному процесі через різні форми активності та виконання завдань: – виступи з основного питання теми; – усні доповіді; – доповнення та запитання до доповідача; – участь у дискусіях та інтерактивних формах організації заняття; – аналіз літературних джерел; – письмові завдання (тестові, творчі роботи, реферати тощо); – самостійне опрацювання тем; – систематична робота на практичних заняттях та активність під час обговорення питань.	
Підсумковий контроль за змістовою частиною	
Під час освоєння дисципліни передбачено виконання самостійної роботи за змістовими частинами 1 і 2. Оцінювання самостійної роботи: – підсумковий контроль за першою змістовою частиною максимально оцінюється у 8 балів; – контроль за другою змістовою частиною максимально оцінюється у 8 балів. Самостійна робота є складовою підсумкового балу та враховується при визначенні результатів поточного контролю і підготовки до екзамену.	
Підсумковий контроль	
Підсумковим контролем знань здобувачів вищої освіти є екзамен, який оцінюється на основі результатів поточного контролю та виконання завдань самостійної роботи. Формування екзаменаційного балу: роботи протягом семестру та поточний контроль — до 60 балів; екзамен — до 40 балів. Критерій успішності: підсумкова мінімальна кількість балів, необхідна для досягнення мети освітньої компоненти, становить 60 балів, максимальна – 100 балів.	

Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)															Екзамен	Підсумкова оцінка (екзамен)
Змістова частина 1							Змістова частина 2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	ПК ЗЧ 1	T8	T9	T 10	T 11	T12	T13	ПК ЗЧ 2		
Max 4	Max 2	Max 4	Max 4	Max 2	Max 4	Max	Max 10	Max 4	Max 2	Max 4	Max 4	Max 4	Max4	Max 8	Max 40	Max 100

12. Шкала оцінювання

Таблиця оцінювання			
Шкала рейтингу ХДАЕУ	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

13. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література	1.Максименко Н. В. Заповідна справа: навчально-методичний комплекс з дисципліни. уклад. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 40 с. 2.Кшивецький. Б. Я. . Кіндзера А. Р, Аналіз закономірностей термічного розкладання деревини ясеня. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук-техн. праць. Львів, РВВ НЛТУ України, 2024. Том 34, №7. С. 37-45. 3Максименко Н. В., Квартенко Р. О. Принцип ландшафтно-екологічного планування в організації екологічної мережі Харківської області. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. Харків, 2012. №4. С. 77–86. URL: http://luddovk.univer.kharkov.ua/sites/default/files/ 4.Андронов В. А., Варивода Є. О., Тітенко Г. В. Заповідна справа: навч. посіб. Харків : НУЦЗУ, 2013. –204 с.
---------------------------	--

	5.Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. За загальною редакцією М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. К.: 2003. 306 с. 6.Андронов В.А., Варивода Є.О., Тітенко Г.В. Заповідна справа: Навч. Посіб. – Х.: НЦУЗУ, 2013. 204 с. 7.Гринчишин Н.М. Природно-заповідна справа : навч. посіб. / Н.М. Гринчишин. Львів: 2008. 224 8.Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика : навч.-метод. посіб. Ч. 2 / О.В. Решетюк. Чернівці: ЧНУ, 2008. 232 с. 9.Фурдичко О.І. Заповідна справа в Україні : підручник О.І. Фурдичко, В.К. Сівак, В.Д. Солодкий. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 336 с. Червона книга України. Тваринний світ. – К., 2009. 10.Червона книга України. Рослинний світ. – К., 2009. 11.Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків.За ред. Т.Л. Андрієнко. К.: Академперіодика 2022. 103 с.
Додаткова	1.Заповідна справа: навч. посіб. Л.Л. Товажнянський, В.Д. Солодкий, Ю.Г. Харків:НТУ «ХПІ», 2002. 240 с. 2.Попович С.Ю. Природно-заповідна справа : навч. посіб. С.Ю. Попович. –К. : Арістей, 2007. 480 с. 3.Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення / Гол. ред. К.М. Ситник. К. : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2009. 332с. 4.Решетюк О.В. Заповідна справа: теорія та практика : навч.-метод. посіб. Ч. 1 О.В. Решетюк. Чернівці: Рута, 2007. 100 с.16. 5.Kshyvetskyu B.Y, Datskiv H.M. Strength of adhesive joints of thermally modified ash wood glued with polyvinyl acetate based adhesives. Drewno. Prace naukowe. Doniesienia. Komunikaty. 2023, 66 (211) https://doi.org/10.12841/wood.1644-3985
Інформаційні ресурси	1. Міністерство екології України - https://mepr.gov.ua/ 2. Червона книга України: https://redbook-ua.org/ 3. Законодавство України: https://zakon.rada.gov.ua/laws 4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua